

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2022

MEPUTSO: 70

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 22.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi pele o thoma go araba dipotšišo.
2. O se ke wa leka go bala lephephe ka moka. Lebelela diteng letlakaleng le le latelago gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o di badilego. Ka morago ga moo, bala dipotšišo gomme o kgethe tšeo o nyakago go di araba.
3. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO TŠE NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Papadi/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Kanegelokopana	(35)
KAROLO YA D:	Theto	(35)
4. Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tšwa dikarolong TŠE PEDI.

KAROLO YA A:	PADI
	Araba potšišo ya 1 GOBA ya 2.
KAROLO YA B:	PAPADI/TERAMA
	Araba potšišo ya 3 GOBA ya 4.
KAROLO YA C:	KANEGELOKOPANA
	Araba dipotšišo KA MOKA.
KAROLO YA D:	THETO
	Araba dipotšišo KA MOKA.
5. Diriša lenaneotekolo.
6. Latela ditaelo ka šedi go KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE.
7. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
8. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
9. Kakanyo mabapi le taolo ya nako:
Šomiša tekano ya metsotso ye e ka bago ye 75 KAROLONG YE NNGWE le YE NNGWE.
10. Ngwala ka bothakga, ka mongwalo wa go balega.

LENANEOTEKOLO

KAROLO YA A: PADI		
Araba potšišo E TEE.		
NOMORO YA POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. <i>Kgati ya moditi</i>	35	5
2. <i>Dilo tšela ke batho</i>	35	8
KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA		
Araba potšišo E TEE.		
3. <i>Di šitile Phaahla</i>	35	11
4. <i>Ga le batswadi ba selo</i>	35	14
KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA		
Araba dipotšišo KA MOKA.		
5.1 'Le ge o ka nthaka'	18	17
LE		
5.2 'A mphetogela'	17	18
KAROLO YA D: THETO		
Araba dipotšišo KA MOKA.		
6.1 'Motsemollakoma'	18	20
LE		
6.2 'Lefelo le lekgethwa'	17	21

LENANEOTEKOLO/LENANETSHWAYATSHWAYO

Dira leswao (✓) go lenaneotekolo le le latelago go kgonthišiša ge e ba o lateletše ditaelo gabotse.

KAROLO	NOMORO YA POTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	LESWAO (✓)
A: PADI	1.1 + 1.2 GOBA 2.1 + 2.2	1	
B: PAPADI/TERAMA	3.1 + 3.2 GOBA 4.1 + 4.2	1	
C: KANEGELOKOPANA	5.1 + 5.2	1	
D: THETO	6.1 + 6.2	1	

HLOKOMELA: Kgonthišiša gore o arabile dipotšišo go tšwa dikarolong TŠE PEDI fela.

KAROLO YA A: PADI**POTŠIŠO YA 1: KGATI YA MODITI – OK Matsepe**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

1.1 SETSOPOLWA SA A

Banna ke meetsemagakwa kgorong ya Kgoši Ntweleng, yo a edimolago le yo a tšhetšego motšoko seatleng eupša a gakilwego ke go o iša nkong goba go o tšhela ka ganong ka gona go tshwenywa ke segabe, o dira bjalo go swana le yo a itshwereco hlogo ka diatla tše pedi ge a dirile ka mokgwa woo ka ntle ga go kgopela goba go kgopelwa ke motho. Ba a edimola, ba a šurašura, ba iphophola mafatla, ba ikohla maledu, ga go re selo, mola ba megopolo e borethe ba ile nabjo ka gore ge di šala di gakantšha ba megopolo ya maphefo, wena le nna ba hlwego ba re go phalwa ke ge re homotše – ke ka lebaka la eng ge re sa ikotselele le ge e bile le sego se tee re se ra hlapa mahlo ka sona? A di ba bipele re be moswanomong gore le rena re fela re re di kgoneng šedio. 'Lekgotla le le gakanegilego mo go bilego go leša bodutu le dihlong ka lebaka la gona go ...'	5
'Homola mošaa! O re re lekgotla le lebjang? O tlaetše ebile o lemetše.'	
'Se kwelelaneng ka mantšu magagešo, gobane le goka ntwā feela. Nna lekgotla ke boletše le mankgapela gore ditaba ge di le ka mokgwa wo go rata gore kwano e be ntshe nke re di gafeleng baagelani ...'	10
	15

[Letl. 1]

- 1.1.1 Tikologo ya padi ye ke ya segologolo. Ngwala dintlha TŠE THARO go tiišetša se. (3)
- 1.1.2 Tsopola ditiro TŠE THARO tše banna ba lekgotla ba bego ba di dira go laetša go se iketle. (3)
- 1.1.3 Ngwala mantšu ao a laetšago go se kgopišane go tšwa lefokong le: 'Se kwelelaneng ka mantšu magagešo, gobane le goka ntwā feela.' (1)
- 1.1.4 Tšweletša seo se hlolago thulano setsopolweng se. (1)
- 1.1.5 Hlaloša ka dintlha TŠE PEDI semelo sa seboledi se, ge se re: 'Homola mošaa! O re re lekgotla le lebjang? O tlaetše ebile o lemetše.' (2)
- 1.1.6 Ngwala ka dintlha TŠE PEDI seo se dirilego gore setšhaba sa Kgoši Ntweleng se kgobokane. (2)
- 1.1.7 Hlaloša ka dintlha TŠE PEDI tema ye e kgathwago ke moanegi setsopolweng se. (2)
- 1.1.8 Akanya ka dintlha TŠE PEDI seo se ka diragalelago Mmatshapo ge a ganeletše gore bogoši bo bušetšwe kgorong ya gagwe. (2)

1.1.9 Maikutlo a gago ke afe ge o theeditše polelo ye:

'Se kwelelaneng ka mantšu magagešo, gobane le goka ntwā feela.'
Fahlela karabo ya gago.

(2)

LE1.2 **SETSOPOLWA SA B**

'Bana ba sebatkgomo sa mabala, le tla gopola gore maloba re tlogile mo re le batho ba ba yago go thuša bana ba lena kua ga mohu kgoši Ntweleng bjale go bušago ngwana wa lena, e lego Mmatshepho. Leeto e bile le lebotse, mohola wa itokišetšwa gwa hloka molato, eupša ya re ge go swanetše go ya go tšeega khudu ya marega yela mogologolo a rego e tsebja ke mmei wa yona, ya hlokega! Gore go eba ka mokgwa woo re ile ra tlaela ra tlalelwa ka tshwanelo, gomme seo lehono re le bileditšego sona ke gore bana ba lena ba re hlatlegelang e be moruswana ge o tshela lefao. Ke tšona tšeo lekgotla, ge eba go na le tše re di šiilego morago magagešo a tla nkgakolla.'	5
O ile go dula fase a lebelela kua le kua eupša gwa se emelele motho. Gore go eba ka mokgwa woo go ile gwa emelela sebatkgomo ka noši, a re:	10
'Banna ba gešo, ditaba di ka wona mokgwa woo monna wa seboledi a šetšego a hlamutše ka gona, gomme nnaena ga go se se ntshwenyago mo kadimong yeo. Go se tshwenyega ga ka ke gore ba e adimelwa go ya go feka maano ao ba a telekanyago, gomme ba tla re go kgotsofala gore e a gampa ba e buša.'	15

[Letl. 35]

- 1.2.1 Ka dintlha TŠE PEDI tsopola ka moo mongwadi a tšweeditšego mothalonako ka gona go tšwa lefokong la 1 setsopolweng se. (2)
- 1.2.2 Ngwala tswalano ya Mmatshepho le baanegwa ba:
- (a) Ntweleng (1)
- (b) Thibathibetša (1)
- 1.2.3 Ngwala kakaretšo ya temana ya 1 ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 1.2.4 Efa lebaka leo le dirilego gore Mmatshepho a feleletše a buša. (1)
- 1.2.5 Bogoši ke bjona bo hlohleletšago ditiragalo tša padi ye. Efa ditiragalo tšeo ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 1.2.6 Hlaloša moya wo o fokago setsopolweng se. Fahlela. (2)
- 1.2.7 Bontšha tlhalošo ya tirišo ya mantšu a go tšwa setsopolweng se.
- (a) Sebatkgomo sa mabala (1)
- (b) Hlamutše (1)

- 1.2.8 Na ke legato lefe la thulaganyo leo le tšweletšwago ke setsopolwa se? (1)
- 1.2.9 Kgegeophetogi ke mafelelo ao mmadi a sego a a letela.
Hlaloša ka fao mongwadi a atlegilego ka gona go tšweletša kgegeophetogi pading ye. (1)
- 1.2.10 Ka dintlha TŠE PEDI utolla molaetša wo o tšweletšwago ke polelo ye e rego:
'... bana ba lena ba re hlatlegelang e be moruswana ge o tshela lefao.' (2)
- [35]**

POTŠIŠO YA 2: DILO TŠELA KE BATHO – MC Mphahlele

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

2.1 SETSOPOLWA SA C

Mmagobona o be a sa na le dikgwedi tše tharo fela a le ka lebitleng la gagwe ge tatagobona, Mashudu Makhado, le Meisie Williams ba nyalana semmušo. Ba saenne gona moo setešeng sa maphodisa, moo bobedi ba kopanego gona, ba šomago gona. Meisie o ile a gana go fetola sefane le kereke. O ile a no hlomesetša sefane sa Makhado go maina a gagwe, a bitšwa Mdi Meisie Williams-Makhado. Kereke a gana go tsena ya Luthere, moo go bego go se Lekgowa le ka le tee goba motho wa Mmala le ka o tee. O ile a tšwela pele a tsena kereke ya gabo ya Dutch.	5
Yona e be e na le kgethologanyo ye kgolo. Kereke ya Bathobaso e be e bitšwa <i>N.G. Kerk in Afrika</i> . Le ge go le bjalo Bammala ba be ba e rata, ba rera ka Seburu. Morwa Makhado o ile a feleletša le yena a e tsena, e le setho se se tletšego. Taba yeo e ile ya mo thuša kudu le kua mošomong, ka ge bagolo ba bona ba Makgowa ka moka e be e le ditho tša kereke yeo.	10
Ka go nyala mosadi wa Lekhalate, Mashudu o be a ipona a le legodimong le lennyane. Bagwera ba gagwe ba be ba mo kwatša kudu ge ba re o nyetše Lekgowa.	15

[Letl. 9]

- 2.1.1 Tikologo ya padi ye ke ya sebjalebjae. Ngwala dintlha TŠE THARO go tiišetša se. (3)
- 2.1.2 Efa lebaka leo le dirilego gore Mashudu a kitimele go nyala mosadi e sa le ka pela. (1)
- 2.1.3 Ngwala polelo yeo e laetšago gore o hlokošetše go tšwa lefokong le:
'Mmagobona o be a sa na le dikgwedi tše tharo fela a le ka lebitleng.' (1)
- 2.1.4 Ka ntlha TŠE PEDI tšweletša kgethologanyo yeo e bonalago setsopolweng se. (2)
- 2.1.5 Hlaloša ka dintlha TŠE PEDI semelo sa Mashudu ge mongwadi a re: 'Ka go nyala mosadi wa Lekhalate, Mashudu o be a ipona a le legodimong le le nnyane.' (2)
- 2.1.6 Bontšha ka dintlha TŠE PEDI ka moo Mashudu a bego a hloriša Masindi ka gona go ya ka padi ye. (2)
- 2.1.7 Hlaloša ka dintlha TŠE PEDI tema ye e kgathwago ke moanegi setsopolweng se. (2)

- 2.1.8 Laetša gore mongwadi o ra go reng ge a re Mashudu le Meisie ba nyalane semmušo. (1)
- 2.1.9 Akanya ka dintlha TŠE PEDI seo se ka diragalelago Mashudu ge a be a ka gapeletša Meisie go fetoša sefane. (2)
- 2.1.10 Ahlaahla maikutlo ao a bego a ka aparela Mashudu ge Meisie a be a ka gana a mo nyala. Fahlela karabo ya gago. (2)

LE**2.2 SETSOPOLWA SA D**

Go tloga tšatši leo batswadi ka moka ba moo Tshakuma ba ile ba duma ge bana ba bona ba ka ba dingaka. Motho wa gona o be a šoma mengwaga ye meraro fela ya ba mohumi, a aga ntlo ya dithaelese, ya meetse ka ntlong le dintlwana tša go ithomela. Ge e le koloi yona o no ntšha yeo a e ratago ka lepokising. Nnete yona ke gore ngaka ge e nyaka koloi efe kapa efe o be a e fiwa ntle le dingangišano goba go lefa Peeletšo. Dikoloi tša go bitša kudu e be e le tša Majeremane, boBMW le boMercedes Benz. Lehono ke tšona fela moo gaMashudu. Ba go otlela tša Japane ba be ba di tlogetše kua kgole le ka gae. O be o ka re dikoloi tša go swana le TOYOTA, ISUZU, SENTRA, NISSAN, MAZDA ga di sa le gona. 5 10

Ge e le dijo e be e le ga mantšhaotlogele. Dikgomo go be go hlabilwe tše lesome, dinku le dipudi di be di ka fihla masome a mahlano. Dikgogo tšona go be go sa tsebe motho gore go hlabilwe tše kae. Diyo tša matsaka di be di apeilwe ke bašomedi ba hotela ya go tuma kudu go la Gauteng. Batho ba motse bona ba be ba apeile ka dipitša tša maotwana a mararo ka kua mafuri, ba ipshina ka magata ... 15

[Letl. 76]

- 2.2.1 Tsopola ka moo mongwadi a tšweleditšego mothalonako ka gona go tšwa lefokong la 1. (1)
- 2.2.2 Ngwala tswalano ya Mashudu le baanegwa ba:
- (a) Meisie (1)
- (b) Mokhabudi (1)
- 2.2.3 Ngwala kakaretšo ya temana ya 1 ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 2.2.4 Ka dintlha TŠE PEDI, efa lebaka leo le dirago gore batswadi ba kua Tšhakhuma ba dume ge bana ba bona ba ka ba dingaka. (2)
- 2.2.5 Lerato ke lona le hlohleletšago ditiragalo tša padi ye. Efa ditiragalo tše ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 2.2.6 Hlaloša moya wo o fokago setsopolweng se. Fahlela. (2)

- 2.2.7 Laetša tlhalošo ya tirišo ya mantšu a go tšwa setsopolweng se.
- (a) Mantšhaotlogele (1)
- (b) Matsaka (1)
- 2.2.8 Na ke legato lefe la thulaganyo leo le tšweletšwago mo setsopolweng se? (1)
- 2.2.9 Hlaloša ka fao mongwadi a atlegilego ka gona go tšweletša kgegeophetogi pading ye. (1)
- 2.2.10 Ka dintlha TŠE PEDI utolla molaetša wo o tšweletšwago ke polelo ye e rego:
- '... batswadi ka moka ba moo Tšhakhuma ba ile ba duma ge bana ba bona ba ka ba dingaka.'
- (2)
[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA**POTŠIŠO YA 3: DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

3.1 SETSOPOLWA SA E

BOTANKANE:	<i>(Bjala bo mo tsene hlogong.)</i> Oo! ke a mo gopola. A ke re o ra yola o rego batho ba be ba re: 'Lehlanye o tšo gapa kgomo le namane, mola a tseba tlhaba e hlabantšha batho, e ba hlalanya, e hlakantšha hlogo?'	
THAKGOLE:	Bjale o boletše ye kgolo ya go rona kgoro ye ya Thulare. Tše o di bolelago tše ke tša bona bagaditšong, bafefa le baferehli ba motse wo ka moka.	5
BOTANKANE:	A di ye uwe hle, ke kwele mong wa ka, nka se sa boeletša hle.	
THAKGOLE:	A wena mohlomphegi Lehlanye a yo morwago go bolelwago ka yena o mphatong ofe? A maitshwaro a yo morwago a sa go kgahla?	10
LEHLANYE:	<i>(O befetšwe, o nyamile, o gakanegile o bile o itoma leleme ge a bolela.)</i> O ra ... Tihakolane ... Tihakolane o no ba mohlakola ... fela o a katana ka ge a le mphatong wa bohloano lenyaga. Mo ... mo ... mo... la a na le lesomehlano la mengwaga.	15
BOTANKANE:	Ga di tshwenye tše, tabakgolo ke go se be ga gagwe sekolong mola a godile e le monna. Gape ngwana wa lesomepedi la mengwaga mehleng yeno o mo mphatong wa boselela.	20
LEHLANYE:	Banna ba gešo a re di tlogeleng, kgomo e wetšwa ke namane. Le nna ke seo se ntebanego. Bana ba lehono ba bona seo rena ba batala re sa se bonago goba re šiago go se bolela ...	25

[Letl. 7–8]

- 3.1.1 Ngwana yo baanegwa ba setsopolweng se ba bolelago ka yena ke mang? (1)
- 3.1.2 Efa lebaka leo le dirilego gore Botankane a ye go bona Lehlanye. (1)
- 3.1.3 Tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebja. Tšweletša dintlha TŠE PEDI go netefatša se. (2)
- 3.1.4 Ngwala tswalano ya baanegwa ba ba latelago:
- (a) Lehlanye le Tihakolane (1)
- (b) Maotoaphoka le Hubela (1)
- (c) Theepe le Namele (1)

- 3.1.5 Na setsopolwa se se ka bapalega sefaleng? Araba potšišo ye o lebeletše tše di latelago:
- (a) Baanegwa (1)
- (b) Ditšhupasefala (1)
- (c) Poledišano (1)
- 3.1.6 Hlaloša ditšhupasefala tšeo di tšwelelago setsopolweng se. (2)
- 3.1.7 Polelo ya Lehlanye ya mafelelo e mo tšweletša e le motho wa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 3.1.8 Na maikutlo a gago ke afe mabapi le Tlhakolane yo a bego a sa ye sekolong? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 3.1.9 Go ya ka tsebo ya gago ya tiragatšo ye ke barutiši bafe bao mafelelong ngwedi o ilego wa apogelwa ke maru? (2)

LE**3.2 SETSOPOLWA SA F**

NAMELE:	Ga se ke tšhoge, eupša Tlhakolane ga a na tshwanelo ya go phula diphiri tša rena ge a ithapelela gore a ratwe ke ofisi. Yeo ke yona ke bonago e le toka gore yo Tlhakolane a inamišwe, a otlwe ga bohloko kudu gore a lahle.	
TLHAKOLANE:	Le a bona ke eng? Yo Namele ke sehvirihwiri gare ga barutiši. Na yena o kgona ditaba le maano go feta ba bangwe barutiši? Ge eba o na le kgopolo yona ye a šetšego a e bolela; nna nka se boele morago.	5
MONAWA:	Aowa banna, tša banna di a rerwa, tša fela. Le lehono a re direng bjalo hle.	10
TLHAKOLANE:	Nna ga ke nyake motho a nnaganela le ge ke sa gane ge a nagana tša gagwe. Bjale yo Namele a hlokomele, a se nna wa go bapalelwa.	
NAMELE:	Nna ke bona se se ka ahlolago e no ba ge nna le yo Tlhakolane re ka fo nkgišetšana mahwafa gwa fela. Nka se mmolaye, aowa, ke tla mo ruta bonna le gore ke nna mogolwagwe.	15
MONAWA:	Aowa, ntwaga gare ga morutwana le morutiši! Nka se dumele. Ge le nyaka go lwa, le lwe le le babedi re se gona.	
NAMELE:	(O a emelela, o feta pele ga Tlhakolane o a sepela gomme o itia yo Tlhakolane nko tše ka ntahle.) Ke a go kwa, o a re aga wena Monawa ...	20

[Letl.83–84]

- 3.2.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa KHOLOMONG YA B o e nyalantšhe le leina go KHOLOMO YA A. Ngwala fela nomoro (1–4) le tlhaka ya maleba.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Morwadihlare	A morutiši
2. Tlhakolane	B leloko la sekolokomiti
3. Lefagwana	C o ile a lwa le Namele
4. Monawa	D o ile a nyalana le Theepe
	E moemedi wa barutwana

(4 x 1) (4)

- 3.2.2 Thulano ye e tšwelelago mo setsopolweng se ke ya ka ntle. Tsopola ntlha E TEE. (1)
- 3.2.3 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 3.2.4 Tharollo ya bothata ke legato la thulaganyo fao mongwadi a rarollago bothata bja sengwalo. Ka dintlha TŠE PEDI laetša ka fao bothata bja papadi ye bo rarollotšwego ka gona. (2)
- 3.2.5 Laetša lebaka leo le dirilego gore Namele a hudušwe sekolong sa gagwe. (1)
- 3.2.6 Hlaloša mebolelwana ye e latelago:
- (a) Go phula diphiri. (1)
- (b) Go nkgišetšana mahwafa. (1)
- 3.2.7 Ka dintlha TŠE PEDI akanya seo se ka dirwago ka barutiši ba go lwa le bana ba sekolo. (2)
- 3.2.8 Ge o be o le hlogo ya sekolo ke sephetho sefe seo o bego o ka se tšea ka morutiši wa go lwa le bana ba sekolo? (1)
- 3.2.9 Ka dintlha TŠE PEDI utolla molaetša wo o tšweletšwago ke polelo ya mafelelo ya Monawa ya gore:
- 'Ntwa gare ga morutwana le morutiši! Nka se dumele.' (2)

[35]

POTŠIŠO YA 4: GA LE BATSWADI BA SELO – Phillip Mothupi

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

4.1 SETSOPOLWA SA G

PULANE:	(O kgaotša go ngwala o bolela a nnoši.) Hai, batho ba ba bjala ba dira lešata o a tseba. Ga ba tsebe gore nna ke nyaka go ngwala mošomo wo wa sekolo gore ke kgone go robala e sa le nako? Thekišo ye ya bjala mo gae e ntiriša mošomo wa sekolo ga boima ruri. (Setunyana) Eupša ke tlo dira bjang ka gore ntle le bjona ka mo gae re ka se kgone (O kgaoletšwa ke go bulega ga lebatlomi gomme go tseba Setongwane.)	5
SETONGWANE:	(A eme mojako.) Ao Pulane, ge o dutše ka mo moraleng a o ra gore batho bale ba rekišetšwe ke mang bjala ka kua karatšheng?	10
PULANE:	(Ka bolela.) Ke sa ngwala mošomo wa sekolo, tate.	
SETONGWANE:	(Ka go kgathola.) Aowa Pulane, kgane sekolo se sa lena se tsenwa le bošego matšatšinyana a?	
PULANE:	Aowa, tate.	15
SETONGWANE:	E le gore o hlwele o dirang mosegare ka gore sekolo se tšwa ka seripagare go tšwa go iri ya bobedi?	
PULANE:	A ke re sekolo se itše go tšwa ka thoma go swiela ka mo ntlong. Ke itše go fetša ka ya nokeng gomme ge ke boa ka thomana le dipitša.	20
SETONGWANE:	O no dira sehlare sa ntšhirela, Pulane. Dilo tše o bolelago ka tšona di ka se go palediše go dira mošongwana wo wa gago. A ke re o feditše le go apea e sa le nako?	
PULANE:	Gona go bjalo ...	

[Letl. 2]

- 4.1.1 Tsopola TŠE PEDI tša tše di latelago go laetša gore tikologo ya papadi ye ke ya sebjalebjae.
- (a) Didirišwa (2)
- (b) Mafelo le ditiragalo (2)
- 4.1.2 Efa mabaka A MABEDI go tšwa polelonošing ya Pulane ao a mo paledišago go bala. (2)
- 4.1.3 Na Pulane le Setongwane ba tswalana bjang? (1)
- 4.1.4 Setsopolwa se se ka bapalega sefaleng. Laetša se o lebeletše tše di latelago:
- (a) Baanegwa (1)
- (b) Ditšhupasefala (1)
- (c) Poledišano (1)

- 4.1.5 Ke ka lebaka la eng mongwadi a šomišitše mantšwana a moseka ka mašakaneng go tšwa setsopolweng se?
Tšweletša dintlha TŠE THARO. (3)
- 4.1.6 Setongwane o ra go reng ge a re:
'O no dira sehlare sa ntšhirela, Pulane.' (1)
- 4.1.7 Polelo ya Setongwane ya gore Pulane a tlogele dipuku a ye go rekiša bjala e mo dira motswadi wa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 4.1.8 Polelonoši ya Pulane e tšweletša maikutlo a mohuta mang? Fahlela. (2)

LE

4.2 SETSOPOLWA SA H

NKARENG:	Ke swerwe ke mokomane Mahlodi.	
MAHLODI:	O go thomile neng?	
NKARENG:	O nthomile maabane eupša ka no gapeletša go ya mošomong ka lehutšo la go re mohlomongwe o tlo ba kaone. Eupša ke itše go fihla mošomong wa gakala ka be ka gapeletšega go boela gae ka ge dingaka ka moka di be di tšhaišitše.	5
MAHLODI:	Aowa ge o etšwa ngakeng mohlomongwe o tlo kaonafala. (<i>O bona leihlo la gagwe le rurugile gannyane.</i>) Ao! Nkareng mogwera, bjala leihlo la gago lona le reng o ka re le rurugile?	
NKARENG:	(<i>O a le swara.</i>) Kgane le a bonala mogwera?	10
MAHLODI:	Ee, Nkareng, kgane le itšeng?	
NKARENG:	(<i>Ka dihlonyana.</i>) Ke tša malapa, Mahlodi.	
MAHLODI:	Aowa Nkareng, o nyaka go mpotša gore Setongwane o go išitše letsogo?	
NKARENG:	Go no ba ka wona mokgwa wo mogwera.	15
MAHLODI:	(<i>O šišinya hlogo ka go Makala.</i>) E le gore sebakwa e bileng ge le šala le išana le matsogo ka tsela ye?	
NKARENG:	Sebakwa ga se gona Mahlodi. Setongwane o ganne gore ka mo hwetša a bina le mosatšana yo mongwe wa direthiana tše ntsho gomme ge ke re ke a bolela a napa a nkgorogela.	20
MAHLODI:	A ba be ba binela kae?	
NKARENG:	Gona kua ga ka mogwera. A o ra nna tšhuwana ...!	
MAHLODI:	Eya, o swere ka mo go fišago mogwera.	
NKARENG:	Tše e sa le dinyane, Mahlodi. Gape monna yola o mpintšha ka leoto le tee.	25

[Letl.16–17]

- 4.2.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa KHOLOMONG YA B o e nyalantšhe le leina go KHOLOMO YA A. Ngwala fela nomoro (1–4) le tlhaka ya maleba.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Nkareng	A o phela ka go rekiša bjala
2. Setongwane	B o gwerane le Nkareng
3. Pulane	C o bethilwe ke monna
4. Mahlodi	D o be a tsebana le moruti
	E o be a tseba sekolo

(4 x 1) (4)

- 4.2.2 Setsopolwa se se tšweletša thulanontle. Efa ntlha E TEE go thekga se. (1)
- 4.2.3 Akaretša polelo ya Nkareng ka dintlha TŠE PEDI go tšwa mothalong wa 18–20. (2)
- 4.2.4 Setsopolwa se se tšea legato lefe la thulaganyo? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 4.2.5 Hlaloša lebaka leo le dirilego gore Nkareng a ye go bona Mahlodi. (1)
- 4.2.6 Hlaloša polelo ya mongwadi ya go re:
- (a) 'O swere ka mo go fišago.' (1)
- (b) Ke tloga ke dutše godimo ga magala a mohwelere. (1)
- 4.2.7 O nagana gore ke eng seo se ka dirwago go fediša ditiragalo tša go swana le tšeo Setongwane a di dirilego? (2)
- 4.2.8 Na o bona Setšo se kgatha tema godimo ga ditiragalo tša mohuta wo? Fahlela karabo ya gago. (1)
- 4.2.9 Ke sephetho sefe seo o bego o ka se tšea ge o be o le Nkareng? Tšweletša dintlha TŠE PEDI. (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**POTŠIŠO YA 5: KHUPAMARAMA – Mamphoku Mamabolo**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

5.1 'LE GE O KA NTHAKA' – MJ Tauatsoala**SETSOPOLWA SA I**

Monna yoo wa Boiketlo o be a nyetše mosadi yoo ka ngwana wa lesogana. Lona le be le tsebja ka la Mahlomola. E rile ge a se na go nyala Matshedišo ka lona, ya re ka morago ba ba le bana ba babedi. E be e le basetsana, ba tsebja ka la Mahlodi le Nthabiseng. Yoo Mahlodi e be e le yo mogolo go Nthabiseng. Leo e be e le lona lapa la Mathintha monna yo mošoro. Ke monna wa go hloka kwelobohloko. Ge e le mo e fo ba leleke la go goma marung. Ge e le dinama tšona o be a se natšo nke ge ba eja ba a mo uta, ya re ge ba feditše go ngwatha meratha ba mmitša. 5

Bjalo ka ge Matshedišo a be a se na polelo, o be a tloga a fapana le monna wa gagwe kudu. Mosadi yo mobotse wa botelele bja go lekanela o be a tloga a dumiša. Wa mmejana wa go lekanela. Ge e le meriri e be e le sethokgwa nke go ka tšwa phudufudu. Seo se bego se kgahliša kudu moo go yena, ke gore o be a se na polelo e telele go swana le monna wa gagwe. 10

Le ge bophelo bo be bo sepela ka thelelo lapeng la Mathintha, o be a sa sware bana bao go swana. 15

[Letl. 80]

- 5.1.1 Ditiragalo tša setsopolwa se di diragala lefelong lefe? (1)
- 5.1.2 Ka dintlha TŠE PEDI, TŠE PEDI ngwala phapano ya Mathintha le Matshedišo go tšwa setsopolweng se. (4)
- 5.1.3 Ke tswalano efe yeo e bonalago baanegweng ba?
- (a) Mahlomola le Matshedišo (1)
- (b) Mathintha le Nthabiseng (1)
- 5.1.4 Molwantšhwa ke mogale goba mogaleadi wa sengwalwa? Ditiragalo ka moka di dikologa godimo ga gagwe.
- Molwantšhwa wa kanegelokopana ye ke (Mathintha/Mahlomola.) Fahlela karabo ya gago. (2)
- 5.1.5 Hlaloša mebolelwana yeo e latelago go ya le ka moo e dirišitšwego ka gona.
- (a) Meriri e be e le sethokgwa. (1)
- (b) A thoma go ba le mebalabala bjalo ka leobu. (1)

- 5.1.6 Ge o lebeletše o nagana gore Mathintha o be a dirwa ke eng go se sware bana ba go swana? (1)
- 5.1.7 Ponelepele ke seo mmadi a akanyago gore se ka tla sa direga kua pele.
Ka dintlha TŠE PEDI laetša ponelepele yeo o bago le yona ka tshwarompe ya Mahlomola ke tatagwe. (2)
- 5.1.8 Ge o be o le Matshedišo o be o tla dira eng ge o lemoga gore monna o fetogile? Tšweletša dintlha TŠE PEDI. (2)
- 5.1.9 Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla molaetša wo o tšweletšwago ke lefoko le le latelago:
'Le ge bophelo bo be bo sepela ka thelelo lapeng la Mathintha, o be a sa sware bana bao go swana.' (2)

LE**5.2 'A MPHETOGELA' – MJ Tauatsoala****SETSOPOLWA SA J**

Ge mokgekolo le morwa ba be ba le gare ba šoga mogaga woo, kganthe Boreledi ya ba o tšere ka tsebe. O be a lemogile gore mokgekolo o gana nnang ya bošešane ge a eya sekolong. Seo se ile sa dira gore a nape a thome go mo lebelela ka ntaka ya leihlokhubedu. Lehloyo le ile la napa la tsoga, a se sa lebelela mokgekolo gabotse. Le dipolelo tša gona e be e dio ba tša go rapeletša. Kagišo o be a sa lemoga seo le gannyane. O be a sa lemoge ge go bolela ka tsela yela a napile a fehlile pitša ya ntwa. 5

Le ge go be go le ka tsela yeo, Boreledi o ile a kwešiša gore taba ya Kagišo ga e mo leše di theogelago. Ke moo a ilego a re nanogi le semeetseng a bitša monnagwe. Ge a mmitša a ilale o be a tloga a fufula pefelo bokameetse ao a belago sebešong. Ka tsela yeo a bego a bela pefelo, sefahlego sa gagwe e be eke ke ka mafuri a roto. Ge e le botsana bjola bja maloba le maabane bo nyameletše. 10

'Nke o mpotše mo wena Mantšha!' Gwa realo Boreledi mahlong a gagwe go lauma kgabo ya pefelo. 15

'Ke go botše eng Boreledi?' A botšiša ka go realo mogala'Mantšha ebile a laetša boikokobetšo.

'Le gona o mpotše therešo ...'

[Letl.112–113]

- 5.2.1 Tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebjae. Ngwala mohlala go tšwa setsopolweng se. (1)

- 5.2.2 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa KHOLOMONG YA B o e nyalantšhe le leina go KHOLOMO YA A. Ngwala fela nomoro (1–3) le tlhaka ya maleba.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Boreledi	A ga a rate ngwetši ya go rutega
2. Mantšha	B o rata dingaka
3. Kagišo	C o nyaka go ya sekolong D ke morutiši

(3 x 1) (3)

- 5.2.3 Tshwantšhanyo ke sekapolelo seo ka sona selo se swantšhwago/bapetšwago le se sengwe.

Tsopola lefoko leo le tšweletšago tshwantšhanyo temaneng ya 2. (1)

- 5.2.4 Hlaloša dimelo tša baanegwa ba go ya ka dipolelo tša bona setsopolweng se.

(a) Mantšha (1)

(b) Boreledi (1)

- 5.2.5 Ke eng seo mokgekolo a se tšhogago ge morwa a ka iša mosadi sekolong? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

- 5.2.6 Tšweletša dintlha TŠE THARO tša katlego ya mongwadi go matseno a kanegelokopana ye. (3)

- 5.2.7 Ke moya ofe woo o fokago polelong ye: ' "Nke o mpotše mo wena Mantšha!" Gwa realo Boreledi mahlong a gagwe go lauma kgabo ya pefelo.' Fahlela karabo ya gago. (2)

- 5.2.8 Ke maikutlo afe a a go aparelago mabapi le Boreledi yo a ganetšwago go ya sekolong? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe****POTŠIŠO YA 6**

Araba dipotšišo KA MOKA.

6.1 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

MOTSEMOLLAKOMA – NS PULENG

- 1 Ba tlile ka diphatsamaru le maselawatle,
- 2 Bangwe dinao tša ba kuka tša ba goroša.
- 3 Ba tlile ka dikoloyana le difatanaga,
- 4 Bangwe ka metsekedi le ditimela,
- 5 Ba tshetše matsha le mawatle ba rutha,
- 6 Ba nanoga ka matši le dithokgwa,
- 7 Ba namela meboti le meedi ka tshepo;
- 8 Go bona lehutšo le kaaka legonono.

- 9 Ba tšwa khutlonne tša lefase,
- 10 Mebotong ya khutšo ya boTranskei,
- 11 Ba tšwa Taung gaMoletsane Lesotho,
- 12 Bangwe masoding a bofanego a Batswana;
- 13 Ba tšwa boZambezi ba tshetše Limpopo,
- 14 Ba tlile ka diketekete tša diketekete,
- 15 Ba tšwa boPotokise Bodikela bja Afrika,
- 16 Bangwe gae gaSekhukhune le gaMphahlele,
- 17 Le kua Swatseng bangwe ba phutše.

- 18 Ba tlile ka ditlhologelo tša mehuta,
- 19 Bangwe ba šikere, bangwe ba ikgonere;
- 20 Ba kgabile mafulomatala Motsemollakoma,
- 21 Ba phaletše nak'a phala e llile,
- 22 Ba tlogetše dirathana gae le diputswa.
- 23 Tshepo ke go hwetša dilatšatlalakang.

[Letl. 54]

6.1.1 Tšweletša TŠE PEDI tša sebopego sa sereto sa ka godimo o lebeletše tše di latelago:

- (a) Methalotheto (2)
- (b) Ditematheto (2)

6.1.2 Sereti se šomišitše mainagokwa go laetša mehuta ya didirišwa temathetong ya 1.

Tsopola mehlala YE MEBEDI ya didirišwa tšeo/mainagokwa ao. (2)

- 6.1.3 Ngwala sekapolelo sa mothofatšo go tšwa temathetong ya 1. (1)
- 6.1.4 Go tšwa temathetong ya 1, laetša dikafoko tšeo di hlalošago gore:
(a) Ba tšwelela ka pela go tšwa mahlakoreng a go fapana. (1)
(b) Ba na le tumelo yeo e tiilego. (1)
- 6.1.5 Laetša sešura mothalothetong wa 19 o be o fe mehola E MEBEDI ya sona. (3)
- 6.1.6 Bontšha go tšwa temathetong ya 3 nnete ya moreti ge a re: 'Ba tlile ka ditlhologelo tša mehuta'. (2)
- 6.1.7 Akanya ka dintlha TŠE PEDI seo se ka go direga Motsemollakoma ge batho ba etla ka bontši. (2)
- 6.1.8 Hlatholla ka dintlha TŠE PEDI ponelopele ya gago mabapi le batho bao ba šiago bana le batšofadi go ya go nyaka mešomo. (2)

LE

6.2 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

LEFELO LE LEKGETHWA – BMT Makobe

- 1 Apola diaparo
2 Rola dieta
3 O šale o le pshenene
4 O itokišetše leeto la sammaruri!
- 5 Ga go tsene lenyatšo lefaseng le,
6 Ga go kokote lehufa lefelong le,
7 Ga go gwante tshele lefelong le,
8 Ga go tshetshethe maroga lefelong le.
- 9 Ke lefelo le lekgethwagadi!
10 Re tsena re hwidinya matsogo,
11 Dithoto tša lefase morago re tlogetše,
12 Ke lefelo la bodutu bja matšobatšoba.

[Letl. 69]

- 6.2.1 Kelelothalo ke kgopolo yeo e tlogago mothalothetong wa ka godimo e fetela methalothetong ya go latela.
Tsofola kelelothalo ye e tšwelelago temathetong ya 1. (1)
- 6.2.2 Go tšwa temathetong ya 1 tsofola polelo ya moreti go tšweletša tše:
(a) O šale o se wa apara selo. (1)
(b) O ikemišetše lehu. (1)

- 6.2.3 Ngwala mehlala YE MEBEDI ya poeletšothomi go tšwa temathetong ya 2. (2)
- 6.2.4 Tsopola leswao la go laetša kgatelelo ya kgopolo temathetong ya 3. (1)
- 6.2.5 Efa mohuta wa sereto se. (1)
- 6.2.6 Kgetha karabo ya maleba.
Moreti o reta ka batho (bao ba lwalago/bao ba hlokofetšego) seretong sa ka godimo. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 6.2.7 Ka dintlha TŠE PEDI laetša dikgopolo tša moreti temathetong ya 3. (2)
- 6.2.8 Ke moya ofe wo o fokago seretong se? Fahlela. (2)
- 6.2.9 Ahlaahla molaetša woo o tšweletšwago ke moreti seretong se. (1)
- 6.2.10 Ala maikutlo a gago malebana le seo o se kwelego temathetong ya 3. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70